

Теоретичні положення

Моніторинг земель (згідно зі ст.191 Земельного кодексу України) – це система спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів.

Основними завданнями моніторингу земель (згідно зі ст. 192 Земельного кодексу України) є прогноз еколого-економічних наслідків деградації земельних ділянок з метою запобігання або усунення дії негативних процесів.

Об'єктом моніторингу є весь земельний фонд країни, незалежно від форм власності на землю, тобто території землі, які піддаються антропогенному впливу.

У системі моніторингу земель проводиться збирання, обробка, передавання, збереження та аналіз інформації про стан земель, прогнозування їх змін і розробка науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень щодо запобігання негативним змінам стану земель й дотримання вимог екологічної безпеки.

Моніторинг земель є складовою частиною державної системи моніторингу довкілля.

Здійснення моніторингу земель відбувається у межах найменшої одиниці природно-територіального комплексу – фації, яка включає такі природні компоненти, як рельєф, клімат, ґрунт, рослинність тощо.

Зміст функції моніторингу земель полягає у:

- використанні матеріалів дистанційного зондування Землі;
- оновленні системи (мережі опорних пунктів) моніторингу земель на принципах її раціонального розміщення та репрезентативної щільності;
- створенні мережі дослідних земельних ділянок та ділянок з еталонними ґрунтами;
- включенні до системи моніторингу земель опорних пунктів земельних ділянок наукових установ, навчальних закладів та проектних організацій (ґрунтових, агрохімічних, ерозійних, меліоративних, геоботанічних, інженерно-геологічних тощо);
- пріоритетному запровадженні геоінформаційних технологій та створенні відповідних баз даних, у яких використовуються уніфіковані процедури і методи збирання, накопичення, поновлення, зберігання, оброблення, користування і розпо-

всюдження отриманої інформації;

- впровадженні систем глобального позиціонування для оперативного визначення точного географічного положення ділянок прояву негативних процесів;

- проведенні оцінки заподіяної шкоди земельним ресурсам та потенційних ризиків унаслідок надзвичайних екологічних ситуацій природного та техногенного характеру;

- спостереженні за стабільністю продуктивного функціонування орних земель;

- координації та концентрації кадрових і фінансових ресурсів у процесі вирішення завдань раціонального використання та охорони земель.

Правова основа моніторингу земель встановлена Земельним кодексом України. Тому *принцип законності* даних системи моніторингу земель надає їм обов'язкового характеру для всіх власників землі і землекористувачів, організацій і підприємств на всіх етапах прийняття рішень.

Система моніторингу земель як складова загальнодержавної макросистеми моніторингу навколишнього природного середовища створюється для забезпечення органів державного управління та науково-виробничих організацій необхідною, своєчасною та достовірною інформацією. Тому важливим є *принцип об'єктивності* інформації, тобто всі показники повинні бути вірогідними і відповідати дійсному природному стану земельних територій щодо їх використання.

При здійсненні моніторингу земель необхідний *системний підхід* як до об'єкта дослідження – території, так і предмета вивчення – способів спостереження за станом земель і змінами в їх структурі. Системний підхід – напрям методології наукового пізнання, в основі якого є розгляд об'єктів як систем. Він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта, виявлення різноманітних типів зв'язків у ньому та зведення їх в єдину теоретичну картину.

Не менш важлива вимога до системи моніторингу земель – це організація комплексних спостережень (*принцип комплексності*) за станом і змінами єдиного земельного фонду країни. Комплекс (від лат. *complexus* – зв'язок, поєднання) – сукупність предметів або явищ, які складають одне ціле.

В залежності від охоплення території здійснюється:

- *глобальний;*
- *національний;*
- *регіональний;*
- *локальний моніторинги.*

Глобальний моніторинг – пов'язаний з міжнародними науково – технічними програмами.

Національний моніторинг – охоплює всю територію України.

Регіональний моніторинг – здійснюється на територіях, що характеризуються єдністю фізико – географічних, екологічних та економічних умов.

Локальний моніторинг – здійснюється на території окремих землеволодінь, землекористувань, ділянках ландшафтів.

Важливим є те, щоб інформація про моніторинг земель була *наочна і доступна* для споживача. Наочність даних щодо використання земель (результати спостережень) досягається за допомогою планово-картографічних матеріалів, на яких відображають одержану інформацію. Ця інформація повинна бути доступна для споживача (організацій, установ, фахівців).